

Government of Goa
Directorate of Official Language
Panaji – Goa.

Website : www.dol.goa.gov.in

Draft Policy
on
Multilingual Websites for
all Departments of
Goa Government

(Alongwith Konkani & Marathi Version)

Submitted by :
Multilingual Website Committee
Constituted by Government of Goa
2013 -14

NOTE

This draft policy has been prepared by Multilingual Website Committee as per the Recommendation made in the meeting of Official Language Advisory Board held on 23/03/2013 for submission of the same to the Government.

This draft policy may be made open to public for a period of one month to get recommendations or suggestions if any, by publishing it on the website of Directorate of Official Language to receive the suggestion/recommendation before submission. The suggestions by general public may be emailed to : multilingual-dol.goa@nic.in

Directorate of Official Language may release a public notice in local newspapers informing about the draft policy on the websites of Directorate of Official Language.

Table of contents

1. Acknowledgment	... ..	1
2. Names of Committee Members	... ..	2
3. Preamble	... ..	3 – 4
4. Vision	... ..	5
5. Mission	... ..	5
6. Objectives	... ..	6 – 7
7. Recommendations	... ..	8 – 13
8. References	... ..	14
9. Annexures	... ..	15

1. Acknowledgment

The Chairman and members of this committee would like to place on record our sincere thanks to Shri Manohar Parrikar, Hon. Chief Minister/ Minister for Official Language and Chairman of Official Language Advisory Board for his support and guidance in preparing this report. This committee was set up only due to his interest of taking governance at the doorsteps of common man. We thank Secretary, Official Language for all his co-operation and interest shown in the work of this committee.

We thank the Director and other officials of Social Welfare Department for providing valuable suggestions for compiling this report. We also thank the staff of Official Language Department & Dr Prakash Vazrikar, Director of official Language, for their help.

2. Name of the committee members

- 1. Dr. Prakash Vazrikar** - **Chairman**
Director, Official Language
- 2. Director** - **Member**
Department of Information & Technology
- 3. Shri. Ramrao Wagh,** - **Member**
Associate Prof. Dept. of Computer Science
& Technology, Goa University.
(*Member of the Official Language Advisory Board*)
- 4. Shri. Vithal Sukhtankar,** - **Member**
Associate Prof. IT & Office Management,
Goa Institute of Management
(*Member of the Official Language Advisory Board*)
- 5. Shri. Venkatesh Prabhu** - **Member**
Web consultant & Specialist in Indian
Languages & computing, Ganeshpuri, Mapusa.
- 6. Shri Pradeep Gaonkar** - **Co-opted**
(Software Engineer IT Dept) **Member**
- 7. Shri. Sandesh Prabhudesai** - **Co-opted**
Editor, Goa News.Com **Member**
- 8. Smt. Urmila Gawade** - **Office**
Assistant Director (Marathi) - **Co-ordinator**

3. Preamble

Computers and internet are being fast adopted to increase productivity and competitiveness, provide better quality of life, enable inclusiveness and strengthen democracy. The government agencies all over the world are providing lot of citizen centric information through websites and portals. India and its constituent states are taking a serious look at providing information and services through ICT (Information and Communication Technology) and various e-Governance initiatives to its citizens particularly under NeGP (National e-Governance Plan).

The success of e-Governance initiatives depends upon penetration of ICT and its applications at grass-root level and core objective of e-governance is to provide efficient citizen centric services and better access to knowledge and information.

India is a country with 22 official languages. But most of the content on world wide web is in English including that from government websites. In India only six percent people are well conversant with English causing 'knowledge Divide' amongst the citizens. Language is the primary vector for communicating knowledge, thus the opportunity to use one's language on global information networks such as the Internet will determine the extent to which one can participate in the emerging knowledge society and have access to information. Considering the multilingual and multi-script diversity in India it is imperative that, e-Governance applications need to be implemented with language framework and all the proposed e-Governance applications need to be ideally multilingual or at least bilingual (English and Official Language of the State).

There are technical and operational challenges to realize this dream as specificities and linguistic uniqueness of each Indian languages and scripts needs to be addressed.

Therefore, State Governments need to adopt the usage of local language in e-Governance solutions and accelerate the process of deployment of such solutions. It is observed that many state governments have already taken adequate steps to bridge the “digital divide” by making available all the websites and e-governance services in their own state languages. States like Maharashtra, Gujarat and Chattisgarh have taken a great leap forward in this direction and other states have to learn and adopt the best practices and standards that were evolved by these states.

In Goa, majority of the citizens prefer use of English for government communication. This is not strictly by choice but due to lack of availability of facilities in communication in official language. It is seen that almost all government departments have a website but very few of them have any preliminary official language support.

Therefore this policy aims at defining a vision, mission, objectives and specific recommendations to Goa government to enable Goan citizens to interact with government agencies in their own language. We hope that by implementing the recommendations, the government of Goa will be able to fulfill the vision outlined in this document.

4. Vision:

To enable citizens of the state to access, interact and avail government information and services through digital media in multilingual form.

5 . Mission

To ensure that all existing government websites, portals, and e-Governance services are redesigned to provide multi-lingual support within a span of two years and that all new websites and e-services are designed with multi-lingual support thereby allowing citizens to interact with e-governance services using the language of their choice.

6. Objectives

1. All government/semi-government and government corporations to display all the information in official language and Marathi in addition to English.
2. Ensure that all the government websites allow citizens to interact in official language in addition to English by providing facility to type in Devnagari script.
3. Promote use and creation of digital content in multilingual form so that all the schemes and services of government departments are available in multimedia form in official language.
4. Encourage those departments/officials/vendors promoting major services/schemes in multilingual form by instituting awards/promotions/ increments.
5. Create a pool of language and technology experts in use of official language by providing orientation, training and recruitment drive.
6. Promote use of open standards in language technology. Enforce standardization of input mechanisms such as keyboard, fonts and display standards as per nationally/internationally accepted standards
7. Define standardization of terminology for frequently used expressions (FUEL) to avoid duplication and confusion. Evolve standardized citizen-friendly terms for use in multilingual form to be used in all the websites.

8. Facilitate interlinking and search of information available within government web sites and data centre using official language so that citizens can locate desired information and service using language of their choice.
9. Set up research and development centre for development of fundamental language technologies for improving multilingual access and search abilities in collaboration with central, regional and state bodies involved in research and higher education.
10. Spread awareness of Indian language computing capabilities and opportunities among students and youth by inclusion of Indian language computing in education sector at all levels.

7. Recommendations

1. Set up Multilingual Website Monitoring and Approval Authority for Government Websites (MWMAA) to enforce the following recommendations as per objectives listed above and approve websites for compliance with these recommendations. The authority will consist of experts in language and technology along with officials of Directorate of Information & Technology and Directorate of Official Language. Proper coordination be maintained by ensuring that multi-lingual aspects and other general technical aspects are continuously updated and shared between Directorate of Official Language and Directorate of Information & Technology and other concerned agencies. Both the departments should consult each other while formulating/revising policy, rules and guidelines.

Proposed Action :-

Form MWMAA as described above to take care of points 1 to 7. The constitution of committee could be as follows

Chairman - Director of Official Language Implementation

Member Secretary-Deputy Director of Official Language Implementation or Information Technology Department

Members

One official from Official language implementation and Information Technology department each, one from Directorate of Information and Publicity, one from NIC, One representative from Department of Electronics and Information Technology (DeiTy), Govt of India, two representative from Department of Computer Science & Technology, Goa University/Goa Engineering College, Farmagudi, Two IT and website experts from state of Goa one representative of C-DAC, Pune

.2 MWMAA shall ensure that multilingual support to existing government websites is added in a time-bound manner. It is mandated that all such websites shall add multilingual content for all the information within a period of two years.

Proposed Action :- **As in 1.**

3. MWMAA shall ensure that any new website development proposal MUST have multilingual support as essential condition. No new website to be certified/approved and hosted by Goa govt. or its agencies unless multilingual support as described in compliance standard is provided.

Proposed Action :- **As in 1.**

4.MWMAA shall also be entrusted with responsibility to ensure use of appropriate language (terms & expressions) and display of authentic information on websites in multilingual form (including English) by all departments.

Proposed Action :- **As in 1.**

5.MWMAA shall also formulate Content writing guidelines so that the content is written in a jargon free language for easy understanding of the public at large.

Proposed Action :- **As in 1.**

6.MWMAA shall certify and notify website developer vendors providing multilingual support with the help of IT Dept.

Proposed Action :- **As in 1.**

7.MWMAA shall define and implement rules/processes for digital content creation/ translation/ transliteration and monitoring process for including it in the daily part of the job by assigning responsibility to all.

Proposed Action :- **Rules to be proposed by MWMAA.**

...10...

8. Government should appoint a team of Raj Bhasha staff consisting of language assistant/ junior & senior translators/ language officers for every department with adequate trained support staff to assist in content creation in multilingual form.

Proposed Action :-

Prepare Recruitment Rules and recruit staff.

9. Ensure that all new recruits in government jobs are certified in operating and creating multilingual content failing which training has to be completed during probation period.

Proposed Action :- (for points 9 to 10)

Establish training centre and create training material. Create a network of training centres using the existing infrastructure of academic institutes by utilizing it in the free time. Goa University may be asked to serve as a nodal agency to manage this training by adopting train the trainers approach.

10. Conduct compulsory periodic and need-based training in creating and using e-content in official languages to all government employees and provide attractive incentives for the staff upon completion of such training. This should be combined with training on Official language already being imparted. These training centers be spread all over Goa.

Proposed Action :- **As in 9**

11. Institute special awards for promotion of official language on web and e-governance applications to employees and vendors.

Proposed Action :-

Define incentive scheme with financial benefits.

12.The use of following standards shall be compulsory for multilingual content creation and display: Unicode, W3C guidelines for interoperability, INSCRIPT keyboard for Input and open type fonts. Enforce a script grammar for Konkani as defined by TDIL, Govt of India.

Proposed Action :-

Issue a circular to this effect as part of Multilingual website implementation process.

13.Develop FUEL(frequently used entries for localization) in Konkani and Marathi to promote consistency and standardization of terms used on all the websites of Goa government.

Proposed Action :-

Appoint a committee of official language experts and IT experts to develop FUEL in konkani and Marathi. (please note that Marathi FUEL defined by Maharashtra government could be adopted). Committee may consist of Chairman, four language experts(two each in konkani and Marathi), two IT/web experts.

14.Develop a set of localization guidelines for certifying multilingual support of website.

Proposed Action :-

Please see point 16

15.Promote use of multilingual capabilities on social and mobile platforms such as Wikipedia.

Proposed Action :-

...12...

16. Create a centre of excellence (COE) for Konkani language as a Research & Development organization consisting of linguists and technical scientists to develop the language technology in a standardized manner and suitable for interaction, search, and ordering that is based on national/international standards and to enable use of semantic web capabilities. The Department of Computer Science and Technology along with the department of Konkani, Goa University have been working on research in this direction and it is suggested that this centre make use of their expertise.

Proposed Action :-

Establish a Centre of Excellence (COE) for konkani on the lines of COE for Marathi in Maharashtra. This centre could be set up at Goa University by providing Research & Development funds to meet staffing and equipment requirements.

17. Collaborate and fund local and national government/academic and research institutes to share and develop language technology in Konkani

Proposed Action :-

Please see point 16

18. Include Indian Language computing as essential component at school and higher education level as part of Information Technology courses.

Proposed Action :-

Write to Goa Board, Education Department and Goa University to include suitable component in the curriculum.

...13...

19. Create or encourage by providing funding, creation of suitable training modules using educational technology such as video based lectures to train all government employees, students and aspiring candidates for government jobs.

Proposed Action :-

Please see point 9

20. Develop keyboard tutor for INSCRIPT keyboard. (DCST Goa University could be given the charge to develop the same)

Proposed Action :-

Please see point 16

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★

7. References :

In the meeting of Official Language Advisory Board held on 23/03/2013 under the chair of Hon'ble C.M. it was decided to form a committee to prepare a draft policy for Multilingual Government Website and to prepare Devnagri fonts for Government computers. Accordingly, the committee consisting of following members was constituted vide Order No. No.12/21/2013/DOL/Comp-Dev-Fonts/232 dated 23 May 2013.

- 1. Dr. Prakash Vazrikar** - **Chairman**
Director, Official Language
- 2. Director** - **Member**
Department of Information & Technology
- 3. Shri. Ramrao Wagh,** - **Member**
Associate Prof. Dept. of Computer Science
& Technology, Goa University.
(*Member of the Official Language Advisory Board*)
- 4. Shri. Vithal Sukhtankar,** - **Member**
Associate Prof. IT & Office Management,
Goa Institute of Management
(*Member of the Official Language Advisory Board*)
- 5. Shri. Venkatesh Prabhu** - **Member**
Web consultant & Specialist in Indian
Languages & computing, Ganeshpuri, Mapusa.
- 6. Shri Pradeep Gaonkar** - **Co-opted**
(Software Engineer IT Dept) **Member**
- 7. Shri. Sandesh Prabhudesai** - **Co-opted**
Editor, Goa News.Com **Member**
- 8. Smt. Urmila Gawade** - **Office**
Assistant Director (Marathi) - **Co-ordinator**

9. Annexures :

1.	Minutes of Advisory Board
2.	Gazette order of Committee to prepare Drat policy of Multilingual website
3.	Minutes of First Meeting
4.	Minutes of Second Meeting
5.	Minutes of Third Meeting
6.	Minutes of Fourth Meeting
7.	Minutes of Fifth Meeting
8.	Corrigendum to extend period of the Committee

☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆

गोंय सरकार
राजभाशा संचालनालय
पणजी – गोंय

www.dol.goa.gov.in

गोंय सरकाराच्या सगळ्या सरकारी खात्यांनी
भोवभाशीक संकेतथळां खातीर मसुदो धोरण

(कोंकणी)

सादर करपी : भोवभाशीक संकेतथळां समिती
गोंय सरकार

2013-14

सुचोवणी

हो मसूदो राजभाशा सल्लागार मंडळाचे ता. 23/03/2014 दिसा जाल्ल्या बसकेंत केल्ल्या शिफारसीप्रमाण स्थापन केल्ल्या भोवभाशीक संकेतथळां समितीन सरकाराक सादर करपाखातीर हें मसूदोधोरण तयार केलां.

हो मसूदो धोरण सरकाराक सादर करचे पयलीं, ताचेर सर्वसामान्य जनतेच्यो सुचोवण्यो/हरकती मागपाखातीर, राजभाशा संचालनालयाच्या संकेतथळांचेर, एका म्हयन्याच्या कालावधीखातीर उक्तें दवरचें. राजभाशा संचालनालयान खास तयार केल्ल्या ई-मेल आयडी वरवी जनतेच्यो सुचवण्यो मागोवन घेवच्यो.

ईमेल : multilingual-dol.goa@nic.in.

राजभाशा संचालनालयाच्या वेबसायटीचेर अपलोड केल्ल्या मसूदो धोरणाची म्हायती दिवपाखातीर, ह्या संचालनालयान थळाव्या खबरांपत्रांनी एक भोवशीक सुचोवणी प्रकाशीत करची.

वळरी

1. उपकार	.....	1
2. भोवभाशीक संकेतथळा समिती वांगडी	.....	2
3. सुरवातीचीं दोन उतरां	.....	3-4
4. दृश्टीपथ / व्हीजन	.....	5
5. कार्यवाठार	.....	5
6. हेत	.....	6-7
7. शिफारशी	.....	8-13
8. संदर्भ	.....	14-15
9. जोडणी	.....	16

1. उपकार

श्री. मनोहर पर्रीकार, भोवमानेस्त मुख्यमंत्री/राजभाशा मंत्री आनी राजभाशा सल्लागार मंडळाचे अध्यक्ष, हांणी हो अहवाल तयार करपाक दिल्लो तेंको आनी भोवमोलादीक मार्गदर्शना खातीर हे समितीचे अध्यक्ष आनी वांगडी तांचे मनाकाळजाथावन उपकार मानतात. सर्वसामान्य मनशाच्या दारामेरेन प्रशासन व्हरपाची तांची इत्सा आनी उमाळ्यांक लागूनच ही समिती स्थापन जावंक पावली.

ह्या कामात उत्सुकताय दाखोवन सगले तरेचो आदार दिल्ले खातीर राजभाशा सचीव, हांचे आमी उपकार मानतात.

समाज कल्याण संचालनालयाचे संचालक आनी हेर अधिकारी हांणीय ह्या वावरांत आमकां भोवमोलादीक सूचोवण्यो केल्यो. तशेंच राजभाशा संचालनालयांतले सगले कर्मचारी आनी संचालक, डॉ. प्रकाश वजरीकार, हांणी सगले तरेचो आदार दिलो, ते खातीर त्या सगल्यांचे आमी उपकार मानतात.

2. भोवभाशीक संकेतथळां समिती

- 1) डॉ. प्रकाश वजरीकार,
संचालक, राजभाशा संचालनालय – अध्यक्ष
- 2) संचालक, म्हायती तंत्रज्ञान खातें – वांगडी
- 3) प्रो. रामाराव वाघ,
संगणक विज्ञान आनी तंत्रज्ञान, गोंय विद्यापीठ
(राजभाशा अंमलबजावणी
सल्लागार मंडळाचे वांगडी) – वांगडी
- 4) श्री. विठ्ठल सुखटणकार,
पालवी प्रोफेसर आयटी अँड ऑफीस मॅनेजमेंट,
गोंय व्यवस्थापन संस्था
(राजभाशा अंमलबजावणी
सल्लागार मंडळाचे वांगडी) – वांगडी
- 5) श्री. व्यंकटेश प्रभू,
वॅब सल्लागार, भारतीय भाशा
आनी कंप्युटिंग तज्ञ,
गणेशपुरी म्हापसा. – वांगडी
- 6) श्री. प्रदीप गांवकार
सॉफ्टवेअर अभियंतो
म्हायती तंत्रज्ञान खातें – स्विकृत वांगडी
- 7) श्री. संदेश प्रभुदेसाय
संपादक, गोवा न्यूज.कॉम – स्विकृत वांगडी
- 8) सौ. उर्मिला गावडे,
पालवी संचालक, मराठी
राजभाशा संचालनालय – कार्यालय समन्वयक

3. सुरवातीचीं दोन उतरां

उत्पादकता आनी स्पर्धात्मकता वाडची, जीणेचो दर्जो वाडचो, सर्वसमावेशकता वाडची आनी लोकशाय घटमूट जावंची ह्या हेतान संगणक आनी इंटरनेट हांचो व्हडा गतीन स्वीकार जायत आसा. संवसारभरांतल्यो सगल्यो सरकारी संस्था, संकेतथळ आनी पोर्टल हांच्या माध्यमांतल्यान मोठ्या प्रमाणांत नागरीक केंद्रीत म्हायती उपलब्ध करतात. भारत आनी ताची हेर राज्यां आपल्या नागरिकांक चड करून एनईजीपी (राष्ट्रीय ई-गव्हर्नन्स येवजण) अंतर्गत आयसीटी आनी हेर वेगवेगळ्या ई-गव्हर्नन्स सेवांच्या माध्यमांतल्यान म्हायती आनी सेवा दिवपाकडेन गंभीरतायेन पळयतात.

आयसीटी आनी ताचो वापर तळागाळांतल्या लोकांमेरेन पावचो हाचेरूच ई-गव्हर्नन्साच्या यत्नांचें येस निंबून आसा. तशेंच नागरिकांक सुयोग्य सेवा दिवप आनी म्हायती तशेंच गिन्यान योग्य रितीन उपलब्ध जावंचें होय ई-गव्हर्नन्साचो मुखेल हेत आसा.

भारत हो 22 राजभाशा आशिल्लो देश. पूण विश्वीक म्हायती संजालांतली चडशी म्हायती सरकारी संकेतथळांसयत इंग्लीश भाशेंतल्यानूच आसा. भारतांत फकत स टक्के लोकांक इंग्लीश भाशेचें योग्य ज्ञान आसा. ताका लागून हेर नागरिकांमदीं 'गिन्यान आदारीत भेदभाव' निर्माण जाता. गिन्यानाच्या प्रसारा खातीर भाशा हो मुळावो घटक आसा. तातूंतल्यान इंटरनेट म्हळ्यार विश्वीक म्हायती संजालाच्या माध्यमांतल्यान एखाद्याची भाशा समाजाच्या हेर घटकांमेरेन पावयतना तांचेय म्हायतीचो वापर करून घेवपाची संद मेळटा. भारतांतली भोवभाशीक आनी भोवलिपीक विविधताय मतींत घेतल्यार ई-गव्हर्नन्साचे प्रस्तावीत वेव्हार हे भौभाशीक वा उणेच दोन भाशीक (इंग्लीश आनी राज्याची राजभाशा) आसचे. अशें आसलें तरीय, भारतीय लिपी ह्यो गुंतागुंतीच्यो आसून इनपूट, साठवणूक आनी पुनर्प्राप्ती खातीर ह्या भाशांचें खोलायेन तंत्रीक आनी

भाशीक संशोधन जावपाची गरज आसा. भारतांतले दरेक भाशेक आपलें अशें भाशीक वेगळेपण आनी खाशेलपण आसा. ते खातीर ह्या भाशांचो आसपाव इंटरनेट माध्यमांत करपाचें सपन सत्यांत येवपाक साबार तंत्रीक तसेच वेव्हारीक आव्हानां आसात हें लक्षांत घेवपाक जाय.

ते खातीर, राज्य सरकारांनी ई-गव्हर्नन्स प्रणालीत थळाव्या भाशांच्या वापराक उर्बा दिवन तिचे फुडले प्रक्रियेक गती दिवपाची प्रक्रिया आपणावपाक जाय. साबार राज्य सरकारांनी गिन्यान आदारीत भेदभाव सोंपोवपा खातीर संकेतथळां आनी ई-गव्हर्नन्स सेवा आपले राजभाशेंतल्यान उपलब्ध करून दिवपाचे नदरेन हाचे आदींच फावो तीं पावलां उबारल्यांत अशें दिसून आयलां. महाराष्ट्र, गुजरात, छत्तीसगढ ही राज्यां हे बाबतींत बरींच अर्विल्लीं आसात. त्या राज्यांतल्या बऱ्या सेवांचो हेर राज्यांनी आदर्श घेवन ते नदरेन कार्यवाही सुरु करची.

गोंयांत चडांतचड नागरीक सरकारी वेव्हारा खातीर इंग्लीश भाशेक प्राधान्य दितात. आपले मर्जेन नासले तरीय राजभाशेंतल्यान वेव्हाराची वेवस्था नाशिल्ल्यान तांकां तशें करचें पडटा. तशें पळोवपाक गेल्यार लागींलागीं सगल्याच सरकारी खात्यांचीं संकेतथळां आसात, पूण साप्प उण्या संकेतथळांचेर राजभाशेचो वापर, तोय नांवापुरतोच केल्लो दिश्टी पडटा.

ते खातीर ह्या धोरणा उदेशी गोंयकार नागरिकांक तांचे भाशेंतल्यान सरकारी यंत्रणांकडे संपर्क करप शक्य जावंचें ह्या हेतान दृश्टीपथ, कार्यवाठार, हेत, शिफारशी हांच्या आदारान मार्गदर्शन केल्लें आसा. ह्या शिफारशींची कार्यवाही करताना ह्या धोरण दस्तावेजांत आरेखीत मोख हातासप गोंय सरकाराक शक्य जातलें अशी आस्त आमी बाळगितात.

4. दृश्टीपथ / व्हीजन :

भोवभाशीक माध्यमांतल्या डिजिटल मिडियाच्या आदारान राज्यातल्या नागरिकांक सरकारी म्हायती आनी सेवांचो लाभ, विचारांची देवाणघेवाण आनी वापर सोंपेपणी शक्य जावंचें.

5. कार्यवाठार :

सध्या आशिल्लीं सगलीं सरकारी संकेतथळां, पोर्टल आनी ई-गव्हर्नन्स सेवा ह्यो भोवभाशीक आसच्यो हे नदरेन फुडल्या दोन वर्सां भितर तांची फेर आंखणी करून फुडाराक सगलीं संकेतथळां आनी ई-सेवांची आंखणी भोवभाशीक सपोर्टान करचीं, जे उदेशीं नागरिकांक तांचे आवडीचे भाशेंतल्यान ई-गव्हर्नन्स सेवांचो वापर करप शक्य जातलें हाची खात्री करप.

6. हेत :

1. सगलीं सरकारी/ निमसरकारी खातीं आनी सरकारी महामंडळां हाणीं सगली म्हायती इंग्लीशी वांगडाच राजभाशा कोंकणींत आनी मराठींतूय प्रदर्शित करप.
2. सगल्या सरकारी संकेतथळांचेर नागरिकांक इंग्लीशीसयत राजभाशेची वेवस्था आसतली, तशेंच देवनागरी लिपयेंतल्यान बरोवपाचीय वेवस्था आसतली, हाची खात्री करप.
3. डिजिटल म्हायती भोवभाशीक रुपांत आसतली आनी तिचो वापर वाडटलो अशे तरेन प्रसार करप, जाका लागून सरकारी खात्यांतल्यो सगल्यो येवजणी आनी सेवा मल्टिमिडिया माध्यमांतल्यान राजभाशेंत उपलब्ध जावंच्यो.
4. भोवभाशीक स्वरुपात मुखेल सेवा / येवजण्यांचो प्रसार करपी सरकारी खातीं / अधिकारी / विक्रेते हांकां पुरस्कार / बडटी / पगारवाड दिवन उर्बा दिवप.
5. मार्गदर्शन, प्रशिक्षण आनी नेमणूक हांच्या माध्यमांतल्यान राजभाशेच्या वापरा खातीर भाशा आनी तंत्रज्ञान मळावयल्या जाणकारांची नेमणूक करप.
6. भाशा तंत्रज्ञानात उक्त्या दर्जाच्या वापराचो प्रसार करचो. राष्ट्रीय / आंतरराष्ट्रीय स्वीकृती दर्जाप्रमाण कीबोर्ड, फॉन्ट आनी डिस्प्ले दर्जो, असल्या इनपूट तंत्रज्ञानाचो दर्जो लागू करप.

7. डुप्लीकेशन (प्रतीरूप) आनी गोंदळ टाळपाच्या हेतान मोठ्या प्रमाणात वापर जावपी परिभाशीक उतरावळीची व्याख्या स्पश्ट करप. सगल्या संकेतथळांचेर वापरपा खातीर भोवभाशीक स्वरुपांत नागरीक-स्नेही संज्ञा तयार करप.
8. नागरिकांक आपले आवडीचे भाशेंतल्यान सरकारी संकेतथळां आनी डाटा केंद्र हातूंत उपलब्ध आशिल्ली म्हायती आनी सेवा मेळोवप शक्य जावंचें हे नदरेन म्हायती आनी सेवा हांची राजभाशेंतल्यान सांगड घालप.
9. भोवभाशीक सोद सोंपो जावंचो ह्या हेतान संशोधन आनी उच्च शिक्षणाच्या मळावयल्या केंद्रीय, विभागीय आनी राज्य मंडळांच्या जोड पालवान भाशा तंत्रज्ञानाच्या विकासा खातीर संशोधन आनी विकास केंद्राची स्थापना करप.
10. भारतीय भाशांची संगणकीय तांक आनी संद हे विशीं विद्यार्थी आनी तरणाट्यांमदीं जागृताय करपा खातीर सगल्या पांवड्यावयल्या शिक्षणांत भारतीय भाशा संगणकीकरणाचो आसपाव करप.

7. शिफारसी

1. वयलो हेत आनी केल्ल्या शिफारशी प्रमाण संकेतथळांची निर्मणी जावन तांकां मान्यताय दिवपाचे नदरेन सरकारी संकेतथळां खातीर भोवभाशीक संकेतथळां देखरेख आनी मान्यताय अधिकारिणी (एमडब्ल्यूएमए) स्थापन करची. हे अधिकारिणींत म्हायती तंत्रज्ञान संचालनालय आनी राजभाशा संचालनालय हातूंतल्या अधिकाऱ्यां सयत भाशा आनी तंत्रज्ञान मळावयले तज्ञ हांचो आसपाव आसचो. संकेतथळांचे भोवभाशीक सरूप, हेर तांत्रिक गजालीचे दिवप- घेवप, आनी तांचे अखंडीतपणान अद्यावतीकरण करपाबाबतीत म्हायती तंत्रज्ञान संचालनालय, राजभाशा संचालनालय आनी हेर संबंदीत संस्थामदी योग्य असो समन्वय आसचो. धोरण, नेम आनी मार्गदर्शन तत्वां तयार करताना दोनूय खात्यानी एकमेकाकडेन सल्लामसलत करची.

प्रस्तावीत कृती:

वयर शिफारस केल्ल्याप्रमाण मुद्दो क्र. 1 ते 7 हांच्या अंमलबजावणी खातीर भोवभाशीक वेबसाईट संनियंत्रण आनी मान्यताय प्राधिकारीणी स्थापन करप. ह्या समितीची रचना सकयल दिल्ल्याप्रमाण आसतली.

अध्यक्ष – राजभाशा संचालक

वांगडी सचीव – उपसंचालक राजभाशा वा माहिती तंत्रज्ञान विभाग

वांगडी – राजभाशा खातें आनी माहिती तंत्रज्ञान खात्यातलो प्रत्येकी एक अधिकारी, माहिती आनी प्रसिध्दी खात्यातलो एक अधिकारी, एनआयसी चो एक अधिकारी, इलेक्ट्रॉनिक्स आनी माहिती तंत्रज्ञान खाते, भारत सरकारचो एक प्रतिनिधी, गोंय विद्यापीठ/गोंय अभियांत्रिकी म्हाविद्यालय, फर्मागुडी हांगासल्ल्या संगणक शास्त्र आनी संगणक विभागातले दोन प्रतिनिधी गोंय राज्यातले दोन आयटी आनी वेबसायट तज्ञ सी-डॅक पुणे हांगासल्लो एक प्रतिनिधी.

2. सरकारी खात्यांच्या अस्तित्वात आशिल्ल्या संकेतथळांक थारायिल्ले मुजतींत भोवभाशीकतेचो आदार दिला हाचीय खात्री एमडब्ल्यूएमएए न करपाक जाय. तेच भशेन फुडल्या दोन वर्सां भितर अशा सगल्या संकेतथळांनी भोवभाशीक म्हायती उपलब्ध करप सक्तीचें करचें.

प्रस्तावीत कृती: वयलेप्रमाण

3. एखाद्या नव्या संकेतथळाच्या विकासाचो प्रस्ताव आयलो जाल्यार तातूंत भोवभाशीक आदार सक्तीन आसतलो हाची खात्री एमडब्ल्यूएमएए न करपाक जाय. थारायिल्ल्या दर्जाप्रमाण भोवभाशीक आदार नाशिल्ल्या खंयच्याच नव्या संकेतथळाक गोंय सरकार वा ताच्या संबंदीत यंत्रणांनी मान्यताय दिवंची न्हय.

प्रस्तावीत कृती: वयलेप्रमाण

4. सगल्या खात्यांच्या संकेतथळांचेर भोवभाशीक (इंग्लीशीसयत) पद्धतीन अधिकृत म्हायती आसतली आनी ते खातीर योग्य भाशेचो वापर (उतरां आनी म्हणणें) केल्लो आसा, हाची खात्री करपाची जबाबदारी एमडब्ल्यूएमएए कडेन दिवंची.

प्रस्तावीत कृती: वयलेप्रमाण

5. संकेतथळांवयलो मजकूर भौसाक कळटलो अशे सादे सोपे आनी कसल्यांच सांकेतीक-दुर्बोध उतरांविरयत भाशेंत आसचो हे खातीर एमडब्ल्यूएमएए मजकूर बरोवपाचीं मार्गदर्शक तत्वां तयार करचीं.

प्रस्तावीत कृती: वयलेप्रमाण

6. भोवभाशीकतेच्या आदारान संकेतथळा विकसीत करपी संस्था आनी विक्रेते (वेंडर्स) हांचें प्रमाणीकरण करून अधिसूचीत करचें. हें काम एमडब्ल्यूएमएन म्हायती तंत्रज्ञान खात्याच्या आदारान करचें.

प्रस्तावीत कृती: वयले प्रमाण

7. डिजीटल मजकूर निर्मिती / अणकार / लिप्यंतर आनी देखरेख प्रक्रिया हांचो दिसपट्ट्या कामांत वापर करपाचे नदरेन एमडब्ल्यूएमएन न व्याख्येसयत कार्यवाहीचे नेम / प्रक्रिया थारावंची. ताची जबाबदारी सगल्यांचेर दिवंची.

प्रस्तावीत कृती: -MWMMA हाणी नेम तयार करप.

8. भोवभाशीक स्वरुपांतली म्हायती निर्माण करपा खातीर दरेका खात्यांत भाशा सहाय्यक / कनिश्ट आनी वरिश्ट अणकारपी (भाशांतरकार) / भाशा अधिकारी हेसारके राजभाशा कर्मचारी तशेंच गरजेप्रमाण प्रशिक्षित पालवी कर्मचारी हांच्या गटाची सरकारान नियुक्ती करची.

प्रस्तावीत कृती: -भरती नेम तयार करून कर्मचाऱ्यांची भरती करप.

9. सरकारांत भरती जावपी सगल्या नव्या कर्मचाऱ्यांक भौभाशीक मजकूर वापरपाक आनी तयार करपाक कळटा हाची खात्री करची. तशें नासत जाल्यार तांच्या उमेदवारीच्या कालावधींत (प्रोबेशन) तेसंबंदीचें पूर्ण प्रशिक्षण दिवचें.

प्रस्तावीत कृती:- प्रशिक्षण केंद्र स्थापन करप आनी प्रशिक्षण सामग्री निर्माण करप. शिक्षणीक संस्थातल्यो सद्याच्यो साधनसुविधा तांच्या उपलब्धतेप्रमाण वापरून प्रशिक्षण आनी प्रशिक्षकांचो विचार करपाखातीर ह्या प्रशिक्षणाखातीर गोंय विद्यापीठाची नोडल एजन्सी म्हूण सेवा घेवं येता.

10. सगल्या सरकारी कर्मचाऱ्यांक राजभाशेंतल्यान ई - म्हायती तयार करप आनी वापरप हाचे खातीर गरजेप्रमाण आनी थारायिल्ले कालमर्यादे उपरांत प्रशिक्षण दिवंचें तशेंच ... प्रशिक्षण पूर्ण केल्ल्या कर्मचाऱ्यांक समाधानकारक भत्तेय दिवंचे. राजभाशेंत आदीं दिल्ल्या प्रशिक्षणाकडेन हाची सांगड घालची. तशेंच अशीं प्रशिक्षण केंद्रां राज्यभरांत स्थापना करचीं.

प्रस्तावीत कृती:- वयल्या 9 प्रमाण

11. संकेतथळ आनी ई-गव्हर्नन्स प्रणालीत राजभाशेचो प्रचार आनी प्रसार करपी कर्मचारी आनी वेंडर्स हांचे खातीर खासा पुरस्कार जाहीर करचे.

प्रस्तावीत कृती:- आर्थीक लाब दिवपी उर्बा योजना तयार करप.

12. भोवभाशीक मजकूर निर्मिती आनी डिस्प्ले हातूंत युनिकोड, डब्ल्यू3सी मार्गदर्शक तत्वां, इनस्क्रीप्ट कीबोर्ड हेसारक्या दर्जाचो वापर सक्तीन गरजेचो आसतलो. भारत सरकाराचे टीडीआयएल संस्थेन स्पश्ट केल्ले व्याख्येप्रमाणूच कोंकणी खातीर व्याकरण संहिता वापरपाची सक्ती करची.

प्रस्तावीत कृती:- भोवभाशीक वेबसायट अंमलबजाणेचो एक वांटो म्हूण परिपत्रक काडप.

...12 ...

13. गोंय सरकाराच्या सगल्या संकेतथळांचेर वापरांत येवपी संज्ञांभितर सातत्य आनी दर्जो राखपा खातीर कोंकणी आनी मराठींतल्यान 'एफयुईएल' (थळावीकरणांत परत परत वापरांत येवपी एन्ट्री) विकसीत करचें.

प्रस्तावीत कृती:-कोंकणी आनी मराठी एफयुईएल विकसीत करपाखातीर राजभाशा आनी आयटी क्षेत्रांतल्या जाणकारांची समिती नेमप. (महाराष्ट्र सरकारान तयार केल्ले एफयुईएल स्वीकारूंक येता.) हे समितीन अध्यक्ष, चार भाशा तज्ञ (कोंकणी आनी मराठी खातीर प्रत्येकी दोन आयटी/वेबतज्ञ हांचो आसपाव करचो.)

14. संकेतथळांक भोवभाशीक भाशांचो आदार दिवपा खातीर थळावीकरण मार्गदर्शक तत्वां विकसीत करचीं.

प्रस्तावीत कृती:-मुद्दो 16 पळयात.

15. विकीपीडीया सारक्या सामाजीक आनी मोबायल व्यासपीठांचेर भोवभाशीक तांकींच्या वापराचो प्रसार करचो.

प्रस्तावीत कृती:-मुद्दो 16 पळयात.

16. दर्जात्मक भाशा तंत्रज्ञान विकसीत करपा खातीर कोंकणी भाशेची संशोधन आनी विकास संघटना निर्माण करचीं. तातूंत भाशीक आनी तंत्रीक संशोधकांचो आसपाव आसचो आनी तांणी राष्ट्रीय / आंतरराष्ट्रीय दर्जाचेर आदारीत अर्थविचारांच्या वॅब योग्यतायेत बसपी दर्जात्मक पद्धतीचें आनी चर्चा, सोद आनी मांडणी हांका फावो सारकें भाशा तंत्रज्ञान विकसीत करचें. ते नदरेन संगणक विज्ञान आनी तंत्रज्ञान खात्यान गोंय विद्यापीठाच्या कोंकणी विभागाच्या जोड पालवान संशोधन चलयलां. तांच्या संशोधन आनी तज्ञांचो ह्या केंद्रान वापर करचो असो सल्लो दितात.

प्रस्तावीत कृती:- महाराष्ट्रातल्या मराठीखातीर स्थापन केल्ल्या दर्जात्मक भाशा तंत्रज्ञान धर्तीचेर कोंकणी खातीर अशे तरेचें केंद्र स्थापन करप. गोंय विद्यापीठान कर्मचारी आनी साधनसामग्री खातीर संशोधन आनी विकास निधी दिवन हें केंद्र स्थापन करूं येता.

17. कोंकणींतल्यान भाशा तंत्रज्ञान विकसीत करपा खातीर थळाव्या आनी राष्ट्रीय सरकारी / शिक्षणीक आनी संशोधन संस्था हांचो जोड पालव घेवंचो आनी तांकां अर्थसहाय्य करचें.

प्रस्तावीत कृती:- मुद्दो 16 पळयात.

18. म्हायती तंत्रज्ञान अभ्यासक्रमाचो गरजेचो भाग म्हूण शालेय आनी उच्च शिक्षण मळाचेर भारतीय भाशा संगणकीकरणाचो आसपाव करचो.

प्रस्तावीत कृती:- गोंय शालांत मंडळ, शिक्षण संचालनालय तशेंच गोंय विद्यापिठांत अभ्यासक्रमांत ह्या घटकांचो आस्पाव करपाखातीर पत्र बरोवचें.

19. सगले सरकारी कर्मचारी, विद्यार्थी आनी सरकारी नोकरी मेळोवपाक इत्सुक उमेदवार हांकां प्रशिक्षण दिवपाचे नदरेन व्हिडीओ आदारीत व्याख्याना सारकें एखादें शिक्षणीक तंत्रज्ञान मोड्यूल तयार करपाक उर्बा मेळची म्हूण अर्थीक आदार दिवंचो वा निर्मिती करची.

प्रस्तावीत कृती:- मुद्दो 9 पळयात.

20. इनस्क्रीप्ट कीबोर्ड खातीर कीबोर्ड विकसीत करचो. (ह्या कामाची जबाबदारी गोंय विद्यापीठाच्या डीसीएसटी कडेन दिवं येता)

प्रस्तावीत कृती:- मुद्दो 16 पळयात.

8. संदर्भ :

भोवमानादीक मुख्यमंत्री हांचे अध्यक्षते खाला ता. 23 मार्च 2013 दिसा जाल्ले राजभाशा सल्लागार मंडळाचे बसकेंत सरकारी संकेतथळां खातीर भोवभाशीक मसुदो धोरण तयार करपाचो निर्णय घेतलो. तेच भशेन सरकारी संगणकां खातीर देवनागरी फॉन्ट तयार करपाचोय निर्णय जालो.ते प्रमाण ता. **23/5/2013** दिसा क्र. **12/21/2013/DOL/Comp-Dev-Fonts/323** वरवी आदेश काडून फुडल्या वांगड्यांचो आसपाव आशिल्ली समिती घडयली.

- 1) डॉ. प्रकाश वजरीकार,
संचालक, राजभाशा संचालनालय – अध्यक्ष
- 2) संचालक, म्हायती तंत्रज्ञान खातें – वांगडी
- 3) प्रो. रामाराव वाघ,
संगणक विज्ञान आनी तंत्रज्ञान, गोंय विद्यापीठ
(राजभाशा अंमलबजावणी
सल्लागार मंडळाचे वांगडी) – वांगडी
- 4) श्री. विठ्ठल सुखटणकार,
पालवी प्रोफेसर आयटी अॅण्ड ऑफीस मॅनेजमेंट,
गोंय व्यवस्थापन संस्था
(राजभाशा अंमलबजावणी
सल्लागार मंडळाचे वांगडी) – वांगडी
- 5) श्री. व्यंकटेश प्रभू,
वॅब सल्लागार, भारतीय भाशा
आनी कंप्युटिंग तज्ञ,
गणेशपुरी म्हापसा. – वांगडी

6) श्री. प्रदीप गांवकार
सॉफ्टवेअर अभियंतो

म्हायती तंत्रज्ञान खातें

- स्विकृत वांगडी

7) श्री. संदेश प्रभुदेसाय

संपादक, गोवा न्यूज.कॉम

- स्विकृत वांगडी

8) सौ. उर्मिला गावडे,

पालवी संचालक, मराठी

राजभाशा संचालनालय

- कार्यालय समन्वयक

9. जोडणी

1. राजभाशा सल्लागार मंडळाच्या बसकेचें इतिवृत्त
2. भोवभाशीक सरकारी सकेतथळांचें मसुदो धोरण तयार करपा खातीर स्थापन केल्ल्या समितीच्या आदेशाची प्रत (गॅझेट कॉपी)
3. १ ल्या बसकेचें कार्यवृत्त
4. २ च्या बसकेचें कार्यवृत्त
5. ३ च्या बसकेचें कार्यवृत्त
6. ४ थ्या बसकेचें कार्यवृत्त
7. ५ व्या बसकेचें कार्यवृत्त
8. समितीचो अवधी वाडोवपा खातीर शुद्धीपत्र.

गोवा सरकार
राजभाषा संचालनालय
पणजी - गोवा

www.dol.goa.gov.in

गोवा सरकारच्या सर्व सरकारी खात्यांच्या
बहुभाषिक संकेतस्थळांसाठी मसुदा धोरण

(मराठी)

बहुभाषिक संकेतस्थळ समिती, गोवा सरकार

तर्फे सादर

2013-14

सूचना

हे मसुदा धोरण राजभाषा सल्लागार मंडळाच्या दि. 23/03/2014 रोजी झालेल्या बैठकीत केलेल्या शिफारशीनुसार, बहुभाषिक संकेतस्थळे समितीने सरकारला सादर करण्यासाठी तयार केलेले आहे.

हे मसुदा धोरण सरकारला सादर करण्यापूर्वी, त्यावर सर्वसामान्य जनतेच्या सूचना / हरकती मागविण्यासाठी, तो राजभाषा संचालनालयाच्या संकेतस्थळावर, एका महिन्याच्या अवधीसाठी खुला ठेवावा. राजभाषा संचालनालयाने एक खास तयार केलेल्या इमेल आयडीद्वारे जनतेच्या सूचना मागवून घ्याव्यात.

इमेल: multilingual-dol.goa@nic.in.

राजभाषा संचालनालयाच्या वेबसाईटवर अपलोड केलेल्या मसुदा धोरणाची माहिती देण्यासाठी, या संचालनालयाने स्थानिक वृत्तपत्रामध्ये एक सार्वजनिक सूचना प्रकाशित करावी.

अनुक्रमणिका

1. आभार	.....	1
2. बहुभाषिक संकेतस्थळ समिती सदस्य	.....	2
3. आरंभीचे दोन शब्द	.....	3-4
4. दृष्टीपथ/व्हीजन	.....	5
5. कार्यक्षेत्र	.....	5
6. उद्दीष्टे	.....	6-7
7. शिफारशी	.....	8-13
8. संदर्भ	.....	14-15
9. जोडपत्रे	.....	16

1. आभार

श्री. मनोहर पर्रीकर, माननीय मुख्यमंत्री/राजभाषा मंत्री आणि राजभाषा सल्लागार मंडळाचे अध्यक्ष, यांनी हा अहवाल तयार करण्यासाठी दिलेले सहकार्य आणि बहुमूल्य मार्गदर्शनासाठी या समितीचे अध्यक्ष आणि सदस्य त्यांचे मनःपूर्वक आभार व्यक्त करित आहेत. सर्वसामान्य व्यक्तीपर्यंत प्रशासन नेण्याची त्यांची इच्छा आणि तळमळ यामुळेच ही समिती स्थापन होऊ शकली.

या कामाप्रती उत्साह दर्शवून दिलेल्या सर्व प्रकारच्या सहकार्याबद्दल राजभाषा सचिव, यांचेही आम्ही आभार व्यक्त करित आहोत.

समाजकल्याण संचालक आणि अन्य अधिकारी यांनीही या कार्यात आम्हाला बहुमूल्य सूचना केल्या. तसेच राजभाषा संचालनालयातील सर्व कर्मचारी व संचालक, डॉ. प्रकाश वजरीकर यांनी सर्व सहकार्य दिले. त्यासाठी त्या सर्वांचे आम्ही ऋणी आहोत.

2. बहुभाषिक संकेतस्थळ समिती सदस्य

- 1) डॉ. प्रकाश वजरीकर,
संचालक, राजभाषा संचालनालय - अध्यक्ष
- 2) संचालक, माहिती तंत्रज्ञान खाते - सदस्य
- 3) प्रो. रामाराव वाघ,
संगणक विज्ञान आणि तंत्रज्ञान, गोवा विद्यापीठ
(राजभाषा अंमलबजावणी
सल्लागार मंडळाचे सदस्य) - सदस्य
- 4) श्री. विठ्ठल सुखटणकर,
सहायक प्रो. आयटी अँड
ऑफीस मॅनेजमेंट, गोवा व्यवस्थापन संस्था
(राजभाषा अंमलबजावणी
सल्लागार मंडळाचे सदस्य) - सदस्य
- 5) श्री. व्यंकटेश प्रभू,
वॅब सल्लागार, भारतीय भाषा
आणि कंप्युटिंग तज्ञ,
गणेशपुरी म्हापसा. - सदस्य
- 6) श्री. प्रदीप गांवकर
सॉफ्टवेअर अभियंता
माहिती तंत्रज्ञान खाते - स्वीकृत सदस्य
- 7) श्री. संदेश प्रभुदेसाई
संपादक, गोवा न्यूज.कॉम - स्वीकृत सदस्य
- 8) सौ. उर्मिला गावडे,
सहायक संचालक, मराठी
राजभाषा संचालनालय - कार्यालय समन्वयक

3. आरंभीचे दोन शब्द

उत्पादकता आणि स्पर्धात्मकता वाढावी, जीवनाचा स्तर उंचवावा, सर्वसमावेशकता वाढावी आणि लोकशाही बळकट व्हावी या हेतूने संगणक आणि इंटरनेट याचा स्वीकार प्रचंड गतीने होत आहे. जगभरातील सर्व सरकारी संस्था संकेतस्थळे आणि पोर्टल यांच्या माध्यमातून मोठ्या प्रमाणात नागरिककेंद्रीत माहिती उपलब्ध करित आहेत. भारत आणि देशातील अन्य राज्ये आपल्या नागरिकांना, जास्त करून एनईजीपी (राष्ट्रीय ई-गव्हर्नन्स योजना) अंतर्गत आयसीटी आणि अन्य विविध ई-गव्हर्नन्स सेवांच्या माध्यमातून माहिती आणि सेवा देण्यासंदर्भात गंभीरतेने पाहात आहेत.

आयसीटी आणि त्याचा वापर तळागाळातील लोकांपर्यंत पोहोचवणे यावरच ई-गव्हर्नन्सच्या प्रयत्नांचे यश अवलंबून आहे. तसेच नागरिकांना सुयोग्य सेवा देणे आणि माहिती तसेच ज्ञान योग्य प्रकारे उपलब्ध व्हावे हाच ई-गव्हर्नन्सचा मुख्य उद्देश आहे.

भारत हा 22 राजभाषा असलेला देश आहे. परंतु वैश्विक माहिती संजालातील अधिकतर माहिती सरकारी संकेतस्थळांसह इंग्रजीतूनच आहे. भारतात फक्त सहा टक्के लोकांनाच इंग्रजीचे योग्य ज्ञान आहे. त्यामुळे अन्य नागरिकांमध्ये 'ज्ञान आधारित भेदभाव' निर्माण होतो. ज्ञानाच्या प्रसारासाठी भाषा हा मूळ घटक आहे. त्यातून इंटरनेट म्हणजे वैश्विक माहिती संजालाच्या माध्यमातून एखाद्याची भाषा समाजाच्या अन्य घटकांपर्यंत पोहोचवताना त्यांच्याही माहितीचा वापर करून घेण्याची संधी मिळते. भारतातील बहुभाषिक आणि बहुलिपीक विविधता लक्षात घेता ई-गव्हर्नन्सचे प्रस्तावित व्यवहार हे बहुभाषिक किंवा कमीत कमी दोन भाषिक (इंग्रजी आणि राज्याची राजभाषा) असावेत.

असे असले तरीही, भारतीय लिपी या गुंतागुंतीच्या असून, इनपूट, साठवणूक आणि पुनर्प्राप्तीसाठी या भाषांचे सखोल तांत्रिक आणि भाषिक संशोधन होण्याची गरज आहे. भारतातील प्रत्येक भाषेला स्वतःचे असे भाषिक वैशिष्ट्य आणि वेगळेपण आहे. त्यासाठी या भाषांचा सहभाग इंटरनेटच्या माध्यमातून करण्याचे स्वप्न सत्यात येण्यासाठी अनेक तांत्रिक तसेच व्यावहारिक आव्हाने आहेत, हे ध्यानात घेण्याची आवश्यकता आहे.

त्यासाठी, राज्य सरकारतर्फे ई-गव्हर्नन्स प्रणालीमध्ये स्थानिक भाषांच्या वापरास प्रोत्साहन देऊन तिच्या पुढील प्रक्रियेस गती देण्याची प्रक्रिया स्वीकारली पाहिजे. अनेक राज्य सरकारतर्फे ज्ञान आधारित भेदभाव संपविण्यासाठी संकेतस्थळे आणि ई-गव्हर्नन्स सेवा स्वतःच्या राजभाषेतून उपलब्ध करून देण्याच्या दृष्टीने यापूर्वीच आवश्यक पावले उचललेली आहेत असे दिसून आले आहे. महाराष्ट्र, गुजरात, छत्तीसगढ ही राज्ये त्यादृष्टीने बरीच प्रगत आहेत. त्या राज्यातील चांगल्या सेवांचा अन्य राज्यांनी आदर्श घेऊन त्यादृष्टाने कार्यवाही सुरु करावी.

गोव्यात जास्तीत जास्त नागरिक सरकारी व्यवहारासाठी इंग्रजी भाषेला प्राधान्य देतात. स्वतःच्या मर्जीने नसले तरीही राजभाषेतून व्यवहाराची अन्य व्यवस्था नसल्याने त्यांना तसे करावे लागते. नाही म्हणण्यास जवळजवळ सर्वच सरकारी खात्यांची संकेतस्थळे आहेत, परंतु केवळ हाताच्या बोटंवर मोजता येईल एवढ्याच संकेतस्थळांवर राजभाषेचा नाममात्र वापर करण्यात आला असल्याचे दिसून येते.

त्यासाठी या धोरणाद्वारे गोमंतकीय नागरिकांना त्यांच्या भाषेतून सरकारी यंत्रणांशी संपर्क साधणे शक्य व्हावे या उद्देशाने दृष्टीपथ, कार्यक्षेत्र, उद्देश, शिफारशीद्वारे मार्गदर्शन करण्यात आले आहे. या शिफारशींची कार्यवाही करताना या धोरण दस्तऐवजात आरेखित उद्दीष्ट गाठणे गोवा सरकारला शक्य होईल, अशी अपेक्षा आम्ही व्यक्त करित आहोत.

4. दृष्टीपथ/ व्हीजन :

बहुभाषिक माध्यमातील डिजिटल मिडियाच्या आधारे राज्यातील नागरिकांना सरकारी माहिती आणि सेवांचा लाभ, विचारांचे आदानप्रदान आणि वापर सुलभ करणे.

5. कार्यक्षेत्र :

सध्या असलेली सर्व सरकारी संकेतस्थळे, पोर्टल आणि ई-गव्हर्नन्स सेवा या बहुभाषिक असाव्या यादृष्टीने पुढील दोन वर्षांच्या आत त्यांची पुनर्बांधणी करून भविष्यातील सर्व संकेतस्थळे आनी ई-सेवांचे आरेखन बहुभाषिक सपोर्टद्वारे करावे, ज्यायोगे नागरिकांना त्यांच्या आवडीच्या भाषेतून ई-गव्हर्नन्स सेवांचा वापर करणे शक्य होईल, याची खात्री करावी.

6.उद्देश :

1. सर्व सरकारी/ निमसरकारी खाती आणि सरकारी महामंडळे यांनी सर्व माहिती इंग्रजीबरोबरच राजभाषा आणि मराठीतूनही प्रदर्शित करणे.
2. सर्व सरकारी संकेतस्थळांवर नागरिकांना इंग्रजीसह राजभाषेची व्यवस्था, तसेच देवनागरी लिपीतूनही लिहिण्याची व्यवस्था असेल, याची खात्री करणे.
3. डिजिटल माहिती बहुभाषिक स्वरूपात असेल आणि तिचा वापर वाढेल अशा प्रकारे प्रसार करणे, ज्यायोगे सरकारी खात्यातील सर्व योजना आणि सेवा मल्टिमिडिया माध्यमातून राजभाषेत उपलब्ध करणे.
4. बहुभाषिक स्वरूपात मुख्य सेवा / योजनांचा प्रसार करणारी सरकारी खाती / अधिकारी / विक्रेते (वेंडर्स) यांना पुरस्कार / बढती / पगारवाढ देऊन प्रोत्साहन देणे.
5. मार्गदर्शन, प्रशिक्षण आणि नियुक्ती यांच्या माध्यमातून राजभाषेच्या वापरासाठी भाषा आणि तंत्रज्ञान क्षेत्रातील तज्ञांची नियुक्ती करणे.
6. भाषा तंत्रज्ञानात खुल्या दर्जाच्या वापराचा प्रसार करणे. राष्ट्रीय / आंतरराष्ट्रीय स्वीकृती दर्जानुसार कीबोर्ड, फॉन्ट आणि डिस्प्ले दर्जा, यासारख्या इनपूट तंत्रज्ञानाचा दर्जा लागू करणे.
7. डुप्लिकेशन (प्रतिरूप) आणि गोंधळ टाळण्याच्या उद्देशाने मोठ्या प्रमाणात वापर होणाऱ्या परिभाषिक शब्दावलीचे प्रमाणिकरण करणे. सर्व संकेतस्थळांवर वापरण्यासाठी बहुभाषिक स्वरूपात लोकाभिमुख संज्ञा निर्माण करणे.

... 7....

8. नागरिकांना त्यांच्या आवडत्या भाषेतून सरकारी संकेतस्थळे आणि डाटा केंद्र यात उपलब्ध असलेली माहिती आणि सेवा मिळविणे शक्य व्हावे या दृष्टीने माहिती आणि सेवा यांचा राजभाषेतून समन्वय साधणे.

9. बहुभाषिक शोध सुलभ व्हावा या उद्देशाने संशोधन आणि उच्च शिक्षण क्षेत्रातील केंद्रीय, विभागीय आणि राज्य मंडळांच्या सहकार्याने भाषा तंत्रज्ञानाच्या विकासासाठी संशोधन आणि विकास केंद्र स्थापन करणे.

10. भारतीय भाषांची संगणकीय क्षमता आणि संधी याबद्दल विद्यार्थी आणि तरुणांमध्ये जागृती निर्माण करण्यासाठी सर्व स्तरावरील शिक्षणांत भारतीय भाषा संगणकीकरणाचा समावेश करणे.

7. शिफारशी

1. वरील उद्देशाच्या पूर्ततेसाठी संकेतस्थळांची निर्मिती होऊन त्यांना मान्यता देण्याच्या दृष्टीने सरकारी संकेतस्थळांसाठी "बहुभाषिक संकेतस्थळे देखभाल आणि मान्यता अधिकारिणी (एमडब्ल्यूएमएए)" स्थापन करावी. या अधिकारिणीत माहिती तंत्रज्ञान संचालनालय आणि राजभाषा संचालनालय यातील अधिकाऱ्यांसह भाषा आणि तंत्रज्ञान क्षेत्रातील तज्ञांचा समावेश करावा. संकेतस्थळांचे बहुभाषिक स्वरूप, अन्य तांत्रिक बाबींची देवाणघेवाण व त्या अखंडितपणे अद्ययावत करण्याबाबत माहिती तंत्रज्ञान संचालनालय, राजभाषा संचालनालय व अन्य संबंधित संस्थामध्ये योग्य तो समन्वय असावा. धोरण, नियम व मार्गदर्शन तत्वे तयार करताना दोन्ही खात्यांनी एकमेकांशी सल्लामसलत करावी.

प्रस्तावित कृती :- वर शिफारस केल्याप्रमाणे मुद्दा क्र. 1 ते 7 च्या अंमलबजावणीसाठी बहुभाषिक वेबसाईट संनियंत्रण आणि मान्यता प्राधिकारिणी स्थापन करणे. या समितीची रचना खालीलप्रमाणे असेल:

अध्यक्ष - राजभाषा संचालक

सदस्य सचिव - उपसंचालक, राजभाषा किंवा माहिती तंत्रज्ञान विभाग.

सदस्य - राजभाषा विभाग व माहिती तंत्रज्ञान विभागातील प्रत्येकी एक अधिकारी, माहिती व प्रसिद्धी विभागातील एक अधिकारी, एनआयसी चे एक अधिकारी, इलेक्ट्रॉनिक्स व माहिती तंत्रज्ञान विभाग, भारत सरकारचा एक प्रतिनीधी, गोवा विद्यापीठ / गोवा अभियांत्रिकी महाविद्यालय, फर्मागुडी मधील संगणकशास्त्र व तंत्रज्ञान विभागातील दोन प्रतिनीधी, गोवा राज्यातील दोन आयटी व वेबसाईट तज्ञ, सी-डॅक, पुणेचा एक प्रतिनीधी.

2. एखाद्या नव्या संकेतस्थळाच्या विकासाचा प्रस्ताव आल्यास त्यात बहुभाषिक आधार सक्तीने असेल याची खात्री एमडब्ल्यूएमएने करावी. निर्धारित दर्जानुसार बहुभाषिक आधार नसलेल्या कोणत्याही नव्या संकेतस्थळास गोवा सरकार किंवा त्याच्या संबंधित यंत्रणा यांनी मान्यता देऊ नये.

प्रस्तावित कृती वरील प्रमाणे

3. सरकारी खात्यांच्या अस्तित्वात असलेल्या संकेतस्थळाना निर्धारित मुदतीत बहुभाषिकतेचा आधार देण्यात आला आहे याचीही खात्री एमडब्ल्यूएमएने केली पाहिजे. तसेच पुढील दोन वर्षांच्या आत अशा सर्व संकेतस्थळांवर बहुभाषिक माहिती उपलब्ध करणे सक्तीचे करावे.

प्रस्तावित कृती वरील प्रमाणे

4. सर्व खात्यांच्या संकेतस्थळांवर बहुभाषिक (इंग्रजीसह) पद्धतीने अधिकृत माहिती असेल आणि त्यासाठी योग्य भाषेचा वापर (शब्द आणि संबोधन) करण्यात आला आहे याची खात्री करण्याची जबाबदारी एमडब्ल्यूएमएकडे दिली जावी.

प्रस्तावित कृती वरील प्रमाणे

5. संकेतस्थळांवरील मजकूर कोणत्याही सांकेतिक शब्दांविना जनसामान्यांस कळेल अशा साध्या आणि सोप्या भाषेत असावा यासाठी एमडब्ल्यूएमएने मजकूर लेखनाची मार्गदर्शक तत्वे तयार करावी.

प्रस्तावित कृती वरील प्रमाणे

6. बहुभाषिकतेच्या आधारे संकेतस्थळे विकसित करणाऱ्या संस्था आणि विक्रेते (वेंडर्स) यांचे प्रमाणीकरण करून अधिसूचित करावे. हे काम एमडब्ल्यूएमएने माहिती तंत्रज्ञान खात्याच्या सहकार्याने करावे.

प्रस्तावित कृती वरील प्रमाणे

7. डिजीटल मजकूर निर्मिती / अनुवाद / लिप्यंतर आणि देखरेख प्रक्रिया यांचा दैनंदिन कामात वापर करण्याच्या दृष्टीने एमडब्ल्यूएमएने व्याख्येसह कार्यवाहीचे नियम / प्रक्रिया ठरवावी. त्याची जबाबदारी सर्वावर द्यावी.

प्रस्तावित कृती :- MWMAA चे नियम प्रस्ताव तयार करणे.

8. बहुभाषिक स्वरूपातील माहिती निर्माण करण्यासाठी प्रत्येक खात्यात भाषा सहायक / कनिष्ठ आणि वरिष्ठ अनुवादक (भाषांतरकार) / भाषा अधिकारी यासारखे राजभाषा कर्मचारी त्याचप्रमाणे आवश्यकतेनुसार प्रशिक्षित सहायक कर्मचारी यांच्या गटाची सरकारतर्फे नियुक्ती करण्यात यावी.

प्रस्तावित कृती :- भरती-नियम तयार करून कर्मचारी भरती करणे.

9. सरकारी सेवेत भरती होणारे सर्व नवीन कर्मचारी बहुभाषिक मजकुराचा वापर आणि निर्मिती करू शकतात, याची खात्री करावी. तसे नसेल तर त्यांच्या उमेदवारीच्या काळात (प्रोबेशन) तत्संबंधीचे पूर्ण प्रशिक्षण द्यावे.

प्रस्तावित कृती :- शिक्षण केंद्र स्थापन करणे व प्रशिक्षण सामग्री निर्माण करणे. शैक्षणिक संस्थांतील विद्यमान साधनसुविधा त्यांच्या उपलब्धेनुसार वापरून प्रशिक्षण केंद्रांचे जाळे तयार करणे. प्रशिक्षण व प्रशिक्षकांचा विचार करता, या प्रशिक्षणासाठी गोवा विद्यापीठाची नोडल संस्था म्हणून सेवा घेता येईल.

10. सर्व सरकारी कर्मचाऱ्यांना राजभाषेतून ई - माहिती तयार करणे आणि वापरणे यासाठी आवश्यकतेनुसार आणि निर्धारित कालमर्यादे नंतर प्रशिक्षण द्यावे, तसेच प्रशिक्षण पूर्ण केलेल्या कर्मचाऱ्यांना समाधानकारक भत्तेही द्यावेत. राजभाषेत यापूर्वी देण्यात आलेल्या प्रशिक्षणाकडे याची सांगड घालावी. तसेच अशी प्रशिक्षण केंद्रे पूर्ण राज्यात स्थापन करावी.

प्रस्तावित कृती :- वरील 9 प्रमाणे

11. संकेतस्थळ आणि ई-गव्हर्नन्स प्रणालीत राजभाषेचा प्रचार आणि प्रसार करणारे कर्मचारी आणि विक्रेते (वेंडर्स) यांच्यासाठी विशेष पुरस्कार जाहीर करावे.

प्रस्तावित कृती :- आर्थिक लाभ असणारी प्रोत्साहनपर योजना तयार करणे.

12. बहुभाषिक मजकूर निर्मिती आणि डिस्प्ले यातील युनिकोड, डब्ल्यू3सी मार्गदर्शक तत्वे, इनस्क्रीप्ट कीबोर्ड यासारख्या दर्जाचा वापर सक्तीने आवश्यक करावा. भारत सरकारच्या टीडीआयएल संस्थेने स्पष्ट केलेल्या व्याख्येनुसारच कोकणी लिपीसाठी व्याकरणाचा वापर करण्याची सक्ती करावी.

प्रस्तावित कृती :- बहुभाषिक वेबसाईट अंमलबजावणी प्रक्रीयेचा एक भाग म्हणून परिपत्रक जारी करणे.

...12....

13. गोवा सरकारच्या सर्व संकेतस्थळांवर वापरात येणाऱ्या संज्ञांदरम्यान सातत्य आणि दर्जा राखण्यासाठी कोकणी आणि मराठीतून 'एफयुईएल' (स्थानिकीकरणांत पुन्हा पुन्हा वापरात येणाऱ्या एन्ट्री) विकसित करावे.

प्रस्तावित कृती :-कोकणी आणि मराठीतील FUEL विकसित करण्यासाठी राजभाषा व आयटी क्षेत्रातील तज्ञांची समिती नेमणे. (महाराष्ट्र सरकारने तयार केलेले मराठी FUEL स्वीकारता येतील) या समितीत अध्यक्ष, चार भाषा तज्ञ (कोकणी व मराठीसाठी प्रत्येकी 2) दोन आयटी / वेबतज्ञ यांचा समावेश असावा.)

14. संकेतस्थळांना बहुभाषिक भाषांचा आधार देण्यासाठी स्थानिकीकरण मार्गदर्शक तत्वे विकसित करावीत.

प्रस्तावित कृती :-कृपया मुद्दा 16 पहा.

15. विकीपीडीया सारख्या सामाजिक आणि मोबाईल व्यासपीठांवर बहुभाषिक क्षमतेच्या वापराचा प्रसार करावा.

प्रस्तावित कृती :-कृपया मुद्दा 16 पहा.

16. दर्जात्मक भाषा तंत्रज्ञान विकसित करण्यासाठी कोकणी भाषेची संशोधन आणि विकास संघटना निर्माण करावी. त्यात भाषिक आणि तांत्रिक संशोधकांचा समावेश असावा आणि त्यांनी राष्ट्रीय / आंतरराष्ट्रीय दर्जावर आधारित अर्थविचारांच्या वॅब योग्यतेत बसणाऱ्या दर्जात्मक पद्धतीचे आणि चर्चा, शोध तसेच मांडणी यांच्या योग्यतेचे भाषा तंत्रज्ञान विकसित करावे. त्यादृष्टीने संगणक विज्ञान आणि तंत्रज्ञान खात्याने गोवा विद्यापीठाच्या कोकणी विभागाच्या सहकार्याने संशोधन चालू केले आहे. त्यांच्या संशोधन आणि तज्ञांचा या केंद्राने लाभ घ्यावा, असा सल्ला देत आहोत.

...13....

प्रस्तावित कृती :-महाराष्ट्रातील मराठीसाठी स्थापन केलेल्या दर्जात्मक भाषा तंत्रज्ञान केंद्राच्या धर्तीवर कोकणीसाठी असे केंद्र स्थापन करणे. गोवा विद्यापीठात कर्मचारी व साधनसामग्रीसाठी संशोधन व विकास निधी पुरवून हे केंद्र स्थापन करता येईल.

17. कोकणीतून भाषा तंत्रज्ञान विकसित करण्यासाठी स्थानिक आणि राष्ट्रीय सरकारी / शैक्षणिक आणि संशोधन संस्था यांचे सहकार्य घ्यावे आणि त्यांना अर्थसाहाय्य करावे.

प्रस्तावित कृती :-कृपया मुद्दा 16 पहा.

18. माहिती तंत्रज्ञान अभ्यासक्रमाचा आवश्यक भाग म्हणून शालेय आणि उच्च शिक्षण क्षेत्रात भारतीय भाषा संगणकीकरणाचा समावेश करावा.

प्रस्तावित कृती :-गोवा बोर्ड, शिक्षण संचालनालय व गोवा विद्यापीठाला, अभ्यासक्रमात या घटकांचा समावेश करण्यासाठी विनंतीपर पत्र लिहिणे.

19. सर्व सरकारी कर्मचारी, विद्यार्थी आणि सरकारी नोकरी मिळविण्यास इच्छुक उमेदवार यांना प्रशिक्षण देण्याच्या दृष्टीने व्हिडीओ आधारित व्याख्याने यासारखे एखादे शैक्षणिक तंत्रज्ञान मोड्यूल निर्माण करण्यास प्रोत्साहन मिळावे म्हणून आर्थिक साहाय्य द्यावे अथवा निर्मिती करावी.

प्रस्तावित कृती :-कृपया मुद्दा 9 पहा.

20. इनस्क्रीप्ट कीबोर्डसाठी कीबोर्ड विकसित करावा. (या कामाची जबाबदारी गोवा विद्यापीठाच्या डीसीएसटीकडे देता येईल)

प्रस्तावित कृती :-कृपया मुद्दा 16 पहा.

8. संदर्भ :

सन्माननीय मुख्यमंत्र्यांच्या अध्यक्षतेखाली ता. 23 मार्च 2013 रोजी झालेल्या राजभाषा सल्लागार मंडळाच्या बैठकीत सरकारी संकेतस्थळांसाठी बहुभाषिक मसुदा धोरण तयार करण्याचा निर्णय घेण्यात आला. तसेच सरकारी संगणकांसाठी देवनागरी फॉन्ट तयार करण्यासंबंधीही निर्णय घेण्यात आला. त्यानुसार ता. **23/5/2013** रोजी काढलेल्या क्र. **12/21/2013/DOL/ Comp-Dev-Fonts/323** या आदेशाद्वारे पुढील सदस्यांचा समावेश असलेली समिती निवडण्यात आली.

- 1) डॉ. प्रकाश वजरीकर,
संचालक, राजभाषा संचालनालय – अध्यक्ष
- 2) संचालक, माहिती तंत्रज्ञान खाते – सदस्य
- 3) प्रो. रामाराव वाघ,
संगणक विज्ञान आणि तंत्रज्ञान, गोवा विद्यापीठ

- (राजभाषा अंमलबजावणी
सल्लागार मंडळाचे सदस्य) – सदस्य
- 4) श्री. विठ्ठल सुखटणकर,
सहायक प्रोफेसर आयटी अँड
ऑफीस मॅनेजमेंट, गोवा व्यवस्थापन संस्था
(राजभाषा अंमलबजावणी
सल्लागार मंडळाचे सदस्य) – सदस्य

5) श्री. व्यंकटेश प्रभू,
वॅब सल्लागार, भारतीय भाषा
आणि कंप्युटिंग तज्ञ,
गणेशपुरी म्हापसा.

– सदस्य

6) श्री. प्रदीप गांवकर
सॉफ्टवेअर अभियंता
माहिती तंत्रज्ञान खाते

–स्वीकृत सदस्य

7) श्री. संदेश प्रभुदेसाई
संपादक, गोवा न्यूज.कॉम

–स्वीकृत सदस्य

8) सौ. उर्मिला गावडे,
सहायक संचालक, मराठी
राजभाषा संचालनालय

– कार्यालय समन्वयक

9. जोडपत्रे

1. राजभाषा सल्लागार मंडळाच्या बैठकीचे इतिवृत्त
2. बहुभाषिक सरकारी संकेतस्थळांचे मसुदा धोरण तयार करण्यासाठी स्थापलेल्या समितीच्या आदेशाची प्रत (गॅझेट कॉपी)
3. 1 ल्या बैठकीचे कार्यवृत्त
4. 2 च्या बैठकीचे कार्यवृत्त
5. 3 च्या बैठकीचे कार्यवृत्त
6. 4 थ्या बैठकीचे कार्यवृत्त
7. 5 व्या बैठकीचे कार्यवृत्त
8. समितीचा अवधी वाढविण्यासाठी शुद्धीपत्र.

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★